

מי שנמצא בשבת בתוך חדר יחד עם בן ישראל מחלל שבת המדליק ערקאנדישא"ן או סטי"ם וכדומה לקרר או לחמם את החדר, אם צריך לצאת מהחדר ההיא בכדי שלא יהנה ממלאכה זו, או לא?

בין אם הוא שונג ובין אם הוא מזיד.

עצם שמיעת נייע"ס בשבת

ומדאסקינן באיסור שמיעת נייע"ס שהודלק על ידי ישראל בעצם יום השבת, נאמר בזה עוד, כי גם מי שמתענג מאוד משמיעת נייע"ס בשבת ורוצה להדליק את הנייע"ס מערב שבת מבעוד יום בכדי שידלוק למשך השבת, יש איסור בדבר.

כי הנה חז"ל גזרו (שבת יב.) לקרוא לאור הנר בשבת, גזירה שמא יטה, וגזירת חז"ל הוי לא רק לגבי קריאה לאור הנר בשבת, אלא בכל דבר שדרכם של בריות לשנות בו בעת פעולתו להגביהו ולהנמיכו, להגדילו ולהקטינו וכדומה, וכשיעשה זאת יחלל את השבת, הרי הוא נכלל בגזירתם ז"ל שאסרו השימוש בדברים אלו בשבת, משום חשש דשמא יטה.

ולכך מכיוון שדרכו של עולם שבעת אשר מאזינים לנייע"ס משנים את רמת קול השמיעה מידי פעם או שעוברים לנייע"ס אחר וכדומה, שייך בזה גזירת חז"ל ואסור לעשות כן אף מערב שבת.

בן מחלל שבת הרוצה להדליק הנייע"ס מערב שבת

אכן במי שיש לו לדאבון לב בביתו בן שאינו שומר תורה ומצוות, אך עתה גמר אומר בדעתו לשלל הפחות ישמור את השבת לגבי שמיעת הנייע"ס וידליקהו מערב שבת שיפעל למשך כל השבת, ודאי שאין לומר לו שזה אסור מחמת החשש דשמא יטה וכדומה, כי מוטב לן להשאירו בחשש דגזירת חז"ל דשמא יטה, ושלא להכניסו לחשש חילול שבת מהדלקת הנייע"ס בעצם יום השבת כדרכו מימים ימימה.

ואין זה נכנס במחלוקת הש"ס הידועים (בכמה וכמה מקומות) אי מוטב לו לאדם לעשות חטא קל שלא לעבור על איסור חמור, וכן גם אין לנו לומר מה אכפת לנו שיעבור איסור חמור בשבת כי 'הלעיטוהו לרשע וימות', כי כבר נתבאר לעיל ובשיעורינו הקודמים כמ"פ, שבאמת אין המה מחללי שבת ומומרים לתיאבון, אלא כי המה נפשות אומללות וכתיונות שנשבו דמי וממילא לא שייך כל השאלות הנ"ל אצלם, ובדאי מוטב להצילם ככל מה שנוכל ושיעברו על גזירת חז"ל דשמא יטה, ולא יפלו במלתעות היצר המסיתם שיחללו את השבת בהדלקת הנייע"ס מתוך רוחם השכונה.

אכן לאחרים ודאי שאין להיכנס לחדר ההיא שהודלק הנייע"ס מערב שבת, כי בהם עדיין שייך החשש דשמא יטה כנ"ל.

הסטי"ם רק נגרם תוספת הנאה להנמצא בחדר, הרי שמותר לו להישאר שמה, כי למעשה היה באפשרות לשהות בחדר ההיא גם קודם מעשהו. אך אם לא היה באפשרות להיות כלל בחדר ההיא כי היה שמה קור חזק עד למאוד, ורק על ידי הדלקת הסטי"ם ניתן להיות שמה, הרי שאסור לישראל שומר שבת להימצא שמה כי פעולת האיסור הכשיר לו השהות בה.

וכן כשהדליק המחלל שבת את הנייע"ס, שבעצם היה באפשרות לשהות בחדר, אלא שעתה יש הנאה נוספת משמיעת הנייע"ס, הרי שמותר להישאר בחדר, (אבל אסור לו לקרב עצמו יותר לשמוע הנייע"ס היטב, ורק מותר לו להישאר במקומו בחדר אף שממקומו שומע את הנייע"ס).

ההיתר היא דוקא להישאר בחדר

אמנם צריך לדעת כי כל ההיתר שאמרנו שמותר לשהות בחדר באופנים שהיה באפשרות להיות שמה עוד טרם פעולת האיסור, הרי זה דווקא להישאר שמה בחדר למי שכבר היה שמה מקודם, אך להיכנס לחדר ההיא על מנת ליהנות מהערקאנדישא"ן או הסטי"ם או משמיעת הנייע"ס זה ודאי אסור, כי זה נקרא הנאה בהדיא ממעשה שבת, וכל ההיתר היא רק להישאר בחדר שכבר ישב שם מקודם.

איסור ההנאה היא לאו דדוקא ממחלל שבת אלא גם מתינוקות שנשבו

והנה, גם כי מילתנו אמורה כבר מאז ומקדם, כי אותם מחללי שבת בימינו אין המה נקראים מחללי שבת רשעים, וצריך להגדירם כתינוקות שנשבו (ואני רגיל לקוראם 'תינוקות שנשבו'), ואפילו אותם שגדלו בבית להורים יראים ושלמים ול"ע סרו מן הדרך, כי באמת אין הם מחללי שבת מתוך רשעות ושנאת הדת ח"ו, אלא מיירי בנפשות אומללות אשר עברו תהפוכות שונות בנפשם וחייבטי הגוף והנפש מעברם הקשה, וברוב ייאושם וכאבם הגיעו לאן שהגיעו, ואין זה ח"ו משנאת הדת התורה והמצוות, אכן בכל זאת יש איסור של הנאה ממעשה שבת שלהם, כי איסור ההנאה בשבת ממלאכת יהודי שעשה פעולת איסור בשבת, היא לאו דוקא ממי שהוא מומר ומחלל שבת, אלא מעצם מעשה איסור בשבת שעשה בן ישראל ואפילו אם הוא ישראל כשר ושומר תורה ומצוות למהדרין, ולכן אפילו שהם אינם מכונים מחללי שבת ואינם מומרים ח"ו, מכל מקום יש איסור הנאה ממלאכת איסור שבת שהם עשו.

(אכן להלכה [בסי' ש"ח שם] יש נפקותא אם מלאכות אלו נעשה בשגגה או במזיד, אך זהו רק לגבי המחלל שבת עצמו ורק לגבי מוצאי שבת, אמנם לגבי אחרים ובעצם יום שבת, הרי שאסור

אם צריך לצאת מן החדר שלא יהנה ממלאכת איסור שעשה מחלל שבת בשבת

הנה ההלכה היא שאסור ליהנות ממלאכת איסור שבת שעשה יהודי בשבת וכמבואר בשו"ע (או"ח סימן ש"ח סעי' א).

ויש נידון במי שנמצא בשבת בתוך חדר יחד עם בן ישראל מחלל שבת, והמחלל שבת הדליק את הערקאנדישא"ן או הסטי"ם לחמם או לקרר את הבית, ופעולתו נרגשת היטב בכל רחבי החדר, או שהוא הדליק את הנייע"ס בקול גבוה על מנת להאזין לנייע"ס, והקול נשמע היטב בכל רחבי החדר, וכן בשאר פעולות הדומים לזה, ויוצא שאם היהודי השומר שבת כהלכתו ישרא בחדר, הרי שאין לו דרך להימנע שלא יהנה מפעולות אלו וכשהוא נשאר שמה על כרחך הוא הנהה ממלאכות אלו, והשאלה היא, אם הוא מחויב לצאת מהחדר ההיא בכדי שלא יהנה ממלאכה זו, או לא.

אינו יהודי שעשה מלאכה בשבת עבור ישראל תלוי אם היה באפשרות לשהות בחדר טרם המלאכה

והנה בשו"ע (או"ח סימן רע"ו) איתא, לגבי מלאכת אינו יהודי שעשה מלאכה בשבת עבור ישראל שאסור ליהנות מהמעשה ההוא (כי רק באופנים שונים התירו אמירה לכרי והנאה ממעשה נכרי, אך בסתם שעשה הנכרי מעשה באופן מיוחד בעבור הישרא, אסור עיי"ש). אבל באופן שהדליק נכרי נר עבור ישראל להאיר את החדר של הישרא, אזי תלוי מה היה המציאות בחדר טרם ההדלקה, שאם קודם הדלקת הנר לא היה שמה נר דלוק כלל, ויוצא שלא היה באפשרות לשהות בחדר כי היה שם חושך מוחלט, ורק על ידי פעולת הנכרי למען הישרא יכולים להיות בחדר, הרי שאסור לשהות שמה.

אמנם אם כבר היה שם נר דלוק והוי יכולים לשהות בחדר ההיא, אלא שעתה רק נגרם תוספת אורה בהחדר, כך שהישיבה בחדר הוא יותר נוחה עכשיו, אזי ההלכה היא שמותר להישאר בחדר, והיינו, שאפילו למעשה יש לו הנאה ממעשה הנכרי למענו, אך היות וזה רק תוספת הנאה שיש לו מיתרון האור אבל היות שכבר היה מאיר שם מקודם, מותר לו להישאר בחדר.

אופני ההיתר והאיסור בהישארות בחדר

ולכן נאמר גם בנידון דידן, כי אם הבן ישראל המחלל שבת הדליק את הסטי"ם לחמם את החדר, והיה באפשרות לשהות בחדר ההיא טרם הדלקת הסטי"ם כי לא היה שמה כל כך קר, אלא שעתה במעשה הדלקת

1 הנה בהשיעור הלז ישנם ענינים שהבאנו שאינו ברורה לנו כל צרכו דעת הרב שליטי"א בהם, ומפני מצב בריאותו של הרב שליטי"א א"א לנו עכשיו לברר הענין עמו, וממילא אנו כותבים זאת עי"ד הלכה ולא למעשה ובעז"ה בהמשך הזמן יבררו את הענינים עם הרב שליטי"א, ויעדכן את מה שכתבנו בהוספות הנצרכות. והשי"ת ישלח להרב שליטי"א רפואה שלימה ומהירה בתושחי"ו.